

Lapsivaikutusten arviointi: lähtökohdat & periaatteet

Matti Vääntinen
Sivistys- ja hyvinvointijohtaja, KT
Rautalammin kunta

Hyvinvointilautakunnan kokous 02.08.2023

Sisältö

Lähteet

Johdanto: mitä se on?

Johdanto: säädösperusta

Johdanto: vaikutusten ulottuvuudet

Johdanto: keskeiset periaatteet

Sisältö

Tiedon kerääminen

Menetelmiä

Näkökulmia lapsen edun arviointiin

Analyysi

Yhteenveto

Vaikutusten merkittävyyden arviointi

Sisältö

Johtopäätös & päätösehdotus

Seuranta & arviointi

Lähteet

THL

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2010. Lapsivaikutusten arviointi kuntapäätöksissä. Työväline kunnille lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseen sekä palveluiden suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin.
http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/tyokalut.

SUOMEN EV.-LUT. KIRKKO

- Suomen ev.-lut. kirkon julkaisuja. 2015. Kirkko ja toiminta. 21. Lapsivaikutusten arviointi Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Ohjeistus.
<https://evl.fi/documents/1327140/39461555/LAVA-ohjeistus/9308d811-9e19-0cbe-b82e-560082043d97>

UNICEF

- Lapsiystävällinen kunta. Lapsen oikeuksien teemapaketit.
<https://www.lapsiystavallinenkunta.fi/lapsen-oikeuksien-teemapaketit/aluksi-lapsen-etuon-ensisijainen>

Lähteet

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

- livonen, E. & Pollari, K. 2022. Lapsivaikutusten arvioinnilla parempia päätöksiä – Lapsivaikutusten arviointi, lapsibudjetointi sekä lapset ja nuoret tiedontuottajina hyvinvointialueella. Ohjeistus hyvinvointialueiden päättäjille, nuorisovaltuustoille ja viranhaltijoille. Valtioneuvoston kanslian julkaisu 2022:2. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163774/VN_2020_02.pdf?sequence=1&isAllowed=y

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

- livonen, E. & Pollari, K. 2022. Lapsivaikutusten arvioinnilla parempia päätöksiä kunnassa Lapsivaikutusten arviointi, lapsibudjetointi sekä lapset ja nuoret tiedontuottajina kunnassa – ohjeistus. Valtioneuvoston kanslian julkaisu 2022:4. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163900/VNK_2022_4.pdf?sequence=1

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

- Lapsivaikutusten arvioinnin käsikirja lainvalmistelijoille. Valtioneuvoston kanslian julkaisu 2021:5. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163343/VNK_2021_5.pdf?sequence=1

Lähteet

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

- Säädos ehdotusten vaikutusten arviointi. Ohjeet. Oikeusministeriö. Julkaisu 2007:6.
[saadosehdotusten_vaiikutusten_arviointi_ohjeet.pdf \(valtioneuvosto.fi\)](#)

STAKES

- Taskinen, S. 2006. Lapsiin kohdistuvien vaikutusten arvioiminen. Stakes.

Johdanto

Mitä se on?

- Vaikutusten arvioinnissa tarkastellaan ennen päätöksentekoa suunnitelmien, ohjelmien, päätösten vaikutuksia eri väestöryhmiin.
- Lapsivaikutusten arvioinnissa ennakoidaan päätösten vaikutuksia alle 18-vuotiaisiin sekä lapsiperheisiin (ennakkoarviointi).
- Arviointi voi myös kohdistua muutosprosessin toteuttamiseen (prosessiarviointi) sekä tehtyjen päätösten vaikutusten tunnistamiseen ja arviointiin (seuranta).

Johdanto

Säädösperusta

- Lapsivaikutusten arvioinnissa lähtökohtana YK:n lapsen oikeuksien sopimus
 - Suomi hyväksynyt ja sitoutunut, on osa voimassa olevaa lainsäädäntöä
 - Lapsuus elämänkaaren perustana: sosiaalinen turva, tuki eettiseen ja moraaliseen kasvuun, oikeus itseilmaisuun

Johdanto

Säädösperusta

- Lähtökohtana YK:n lapsen oikeuksien sopimus
 - Lapsen oikeudet kuuluvat jokaiselle lapselle, syrjimättömyys
 - Lapsen edun ensisijaisuus päätöksiä tehtäessä
 - Oikeus hyvään elämään, henkiinjäämiseen ja yksilölliseen kehittymiseen -> ruumiillinen, henkinen, hengellinen, moraalinen ja sosiaalinen kehitys
 - Oikeus omaan kulttuuriin, uskontoon ja kieleen
 - Oikeus tulla kuulluksi ja saada näkemykset huomioiduiksi

Johdanto

Säädösperusta

- Lähtökohtana Suomen perustuslaki
 - Oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristön kehittämiseen
 - Lasten tasa-arvoinen ja yhdenvertainen kohtelu palveluja järjestettäessä
 - Mahdollisuus vaikuttaa itseä koskeviin asioihin
- Lähtökohtina kuntalaki ja nuorisolaki
 - Osallistumis- ja vaikuttamisoikeus, oikeus tulla kuulluksi
- Lähtökohtana hallintolaki
 - Viranomaisen selvittämisvelvollisuus
- Lähtökohtana lastensuojelulaki
 - Lapsen tarpeiden ja toiveiden huomioiminen

Johdanto

Vaikutusten ulottuvuudet

- Huomioidaan välittömät vaikutukset.
 - Resurssit, tilat, osallistumismahdollisuudet, mielipiteen ilmaisun mahdollisuudet
- Huomioidaan välilliset vaikutukset.
 - Tarjolla olevat palvelut, perheen talous, yhteisö ja alue, sosiaaliset suhteet
- Huomioidaan positiiviset ja negatiiviset vaikutukset.
- Arvioidaan vaikutuksia nykyhetkellä, arvioidaan vaikutuksia pitemmällä ajalla.

Johdanto

Keskeiset periaatteet

- Keskeiset periaatteet
 - Lapsen edun ensisijaisuus
 - Lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi ja lapsen oikeuksien toteutuminen
 - Lasten mielipiteiden huomioiminen ja lasten osallisuus, nähdyksi ja kuulluksi tuleminen
 - Lapsen kannalta parhaan, toteutettavissa olevan ratkaisun hakeminen

Johdanto

Keskeiset periaatteet

- Päätöksenteossa lapsen etu EI ainoa huomioitava asia
- Lapsen etu selvitettävä ja painotettava suhteessa muihin tekijöihin ja intresseihin
- Mahdollinen poikkeaminen lapsen edun parhaasta ratkaisusta on perusteltava.
- Mahdolliset haittavaikutukset tunnistettava ja pyrittävä niitä lieventämään

Johdanto

Keskeiset periaatteet

- Lapsen etu \neq lapsen mielipide
- Esiin erilaiset ratkaisuvaihtoehdot
- Esiin hyvät ja huonot puolet avoimesti
- Päätösesityksen ja päätöksen perustelu

Johdanto

Keskeiset periaatteet

- Lapsen etu
 - Oikeus itsessään
 - päätöksenteossa ensisijainen painoarvo
 - Menettelysääntö
 - lapsen etua turvaavat menettelytavat
 - Kuulluksi tuleminen
 - Riittävän tietomäärän hankkiminen
 - Avoin perusteleminen
 - Tulkintaperiaate
 - Monitulkintaisessa tilanteessa parhaan vaihtoehdon valinta
 - Olennaiset seikat esiin

Tiedon kerääminen

Tietolähteitä

- Olemassa olevat tutkimukset ja selvitykset
- Tilastot
- Lasten ja huoltajien kuuleminen

Mitä tiedolta vaaditaan?

- Tiedon monipuolisuus
- Tiedon laaja-alaisuus
- Lapsen oikeus vapaasti ilmaista näkemyksensä

Menetelmiä

Miten tietoa kerätään?

- Lasten kuuleminen heidän toimintaympäristössään
- Kysely luokittain tai oppilaskunnan kautta
- Osallistaminen havainnointiin
- Nuorisovaltuuston kuuleminen
- Perheille suunnattu kysely
- Järjestöille suunnattu kysely
- Suora haastattelu
- Lasten kuuleminen valokuvien avulla
- Kirjoitelma
- Moniammatillisten työryhmien kuuleminen

Menetelmiä

Miten tietoa kerätään?

- Musiikki tai draama: lapset tekevät oman biisin tai esityksen
- Kävelykierrokset
- Lasten parlamentti
- Piirtäminen, valokuvaus, videointi
- Lasten saduttaminen
- Lasten ja nuorten omaehtoiset toimintaryhmät

Näkökulmia lapsen edun arviointiin

Näkökulmia lapsen edun arviointiin

- Lapsen oikeuksien toteutuminen
- Tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi
- Läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet
- Mahdollisuus saada ymmärtämystä ja hellyyttä
- län ja kehitystason mukainen valvonta ja huolenpito
- Taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus
- Turvallinen kasvuympäristö
- Ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus
- Itsenäistyminen ja kasvaminen vastuullisuuteen

Näkökulmia lapsen edun arviointiin

Näkökulmia lapsen edun arviointiin

- Kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioiminen
- Syrjäytymisvaarassa olevien lasten tarpeet
- Heikoimmassa asemassa olevien lasten tarpeet
- Tuki terveydelle ja terveyden vahvistumiselle
- Laadukkaan opetuksen toteutuminen
- Laadukkaan vapaa-ajan toteutuminen: harrastukset
- Koulutuksen saavutettavuus
- Oppimisympäristöjen laatu
- Oikeus lepoon vapaa-aikaan, leikkiin ja virkistykseen

Näkökulmia lapsen edun arviointiin

Arvioinnissa huomioidaan

- Perusedellytykset:
 - tilat, ympäristöt, sijainti, materiaalit, kustannukset
- Laatutekijät:
 - lasten ja perheiden omat kokemukset hyvästä palvelusta

Näkökulmia lapsen edun arviointiin

Perusopetuksen arvioinnin näkökulmia

- Koulupolun hyvä alku
- Tutut kaverit
- Kohtuulliset koulumatkat
- Koulun niveltyminen perheen arki aikatauluihin
- Lapsen harrastusmahdollisuudet
- Kodin ja koulun yhteistyö
- Opiskeluhuollon ja erityisopetuksen saatavuus
- Kouluyhteisön jatkuvuus, kouluverkon pysyvyys
- Tilojen toimivuus ja turvallisuus
- Palvelujen tasapuolinen tarjoaminen kunnan eri osissa

Näkökulmia lapsen edun arviointiin

Perusopetuksen arvioinnin näkökulmia

- APIP-toiminta
 - Luonteva kytkös koulupäivään
 - kaverit
 - Koettu turvallisuus
 - Tilat
 - Kustannukset perheelle

Analyysi

APUKYSYMYKSET

- Mitä myönteisiä vaikutuksia lasten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin?
- Mitä kielteisiä vaikutuksia lasten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin?
- Millä vaihtoehdolla eniten myönteisiä ja vähiten kielteisiä vaikutuksia?

APUKYSYMYKSET

- Onko erilaisia vaikutuksia erikikäisille lapsille?
- Onko erilaisia vaikutuksia tytöille ja pojille?
- Mitä vaikutuksia on kieli- tai kulttuurivähemmistöille?

APUKYSYMYKSET

- Ovatko joidenkin lapsiryhmien edut vastakkaiset?
- Miten päätös vaikuttaa heikoimmassa asemassa oleviin lapsiin?

Yhteenveto

lapsivaikutusten arvioinnista

Yhteenvetoon kootaan

- Välittömät vaikutukset
- Välilliset vaikutukset
- Eri vaikutusten merkittävyyden arviointi
- Oikeuksien toteutuminen
- Hyvinvoinnin uhat
- Hyvinvointia vahvistavat tekijät
- Palvelujen mahdolliset heikennykset
- Mahdollisesti vahvistuvat ja paranevat palvelut

Vaikutusten merkittävyyden arviointi

- Mikä on vaikutusten kohteena olevien lasten määrä
- Mikä on vaikutuksen vakavuus ja laajuus
- Voidaanko myönteisiä vaikutuksia vahvistaa
- Voidaanko kielteisiä vaikutuksia poistaa tai lieventää
- Millaiset ovat vaikutukset eri lapsiryhmiin
- Ilmenevätkö vaikutukset välittömästi vai myöhemmin
- Ovatko vaikutukset lyhyt- vai pitkäaikaisia
- Miten todennäköisesti vaikutukset toteutuvat
- Mitä muita tekijöitä vaikutuksiin kytkeytyy

Johtopäätös & päätösehdotus

Päätösehdotus perustellaan

- Millä perusteilla päätösehdotus on valittu
- Kuvataan hyödyt ja haitat lapsille
- Kuvataan, miten haittoja voidaan lieventää

Seuranta & arviointi

Päätöksen toteutumisesta ja vaikutuksista kerätään tietoa.

*”Aloita
lopettamalla
jutustelu ja
ryhtymällä
hommiin.”*

Walt Disney

Kiitos!

Matti Vanttinen
Sivistys- ja hyvinvointijohtaja, KT

040 480 1492

matti.vanttinen@rautalampi.fi

